

Megjegyzések Sükösd Miklós tanulmányához

Szerzői információ:

Dr. Pásztor János

Református lelkész, egyetemi tanár, a teológiai tudományok doktora. Segédlelkészként, majd lelki pásztorként is dolgozott 1952 és 1970 között. Egyetemi tanár a Debreceni Református Theológiai Akadémián (1976-87), majd 1993-tól a Budapesti Református Theológiai Akadémián és a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karán oktat.

1990-től számos külföldi egyetemen vendégtanár: a bécsi Egyetem Hittudományi Karán 1990-91; Princeton Theological Seminary Wearfield Lecturer 1992; Dubuque Egyetem, Iowa, USA Hittudományi Kara 1993-94; Texas Christian University Brite Divinity School 1997 nyári szemeszter; Columbia Theológiai Fakultás Decatur Georgia 1997-98; Evangelical Theological Faculty Eszék/Osijek Horvátország 1998-99.I.félév, 2002-03. 1. félév; Columbia Theológiai Fakultás Decatur, Georgia, USA 1987-88; Campbrell Scholar Columbia Seminary Decatur Georgia

Így hivatkozzon erre a cikkre:

Pásztor János. „Megjegyzések Sükösd Miklós tanulmányához”.

Információs Társadalom IV, 3–4. szám (2004): 21–25.

<https://dx.doi.org/10.22503/inftars.IV.2004.3-4.3>

A folyóiratban közölt művek

a Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Így add tovább! 4.0

Nemzetközi Licenc feltételeinek megfelelően használhatók.

Pásztor János

Megjegyzések Sükösd Miklós tanulmányához

Hálás vagyok, hogy Sükösd Miklós írását elolvashattam. Remek analízist ad a mai társadalomnak a médiához való viszonyáról, valamint a valóságos és az ember által kreált mesterséges világról, és ezek egymásra hatásáról. Hangsúlyos írásában, hogy felelőtlenség, majdnem hogy öngyilkosság bezárkózni a média világba, és elfeledkezni a környezetről, mert annak pusztulása – a folyó bűze – betör a tv-szobánkba is. Nem lehet elmenekülni. A dologgal szembe kell nézni.

Nagyon jól mutat rá a szerző a médiavilág és az ökológiai válság összefüggéseire. Kitűnő példája ez az írás annak is, hogy az életben minden összefügg: a mai valóság, a történelem, a hely, és a magunk által teremtett világ. Ezen a ponton *Ludwig Feuerbach* gondolata jut eszembe, aki szerint nem Isten teremtette az embert, hanem az ember teremtette meg önmagában az istenképet, azt projiciálja, kivetíti magából, és imádja azt. *Feuerbach* ezt a látást Izrael babiloni fogsága nagy prófétájától, Második Ézsaiástól vette. Ő leírja az ács munkáját. *Károli* fordítja „ács”-nak az eredeti szövegben itt használt עֲצָר héber szót. A szógyök jelentése: bevés, formál, alakít. A zsidó Biblia a „famíves” szót alkalmazza.¹ Fordíthatjuk a héber szót faszobrásznak is, aki fából sok mindent farag. Válogat, és ízlése szerint formálja a fát. Ez szép és egyszerű dolog. Mikor mindennel készen van, a faforgáccsal megmelegíti ételét.

Ezután elromlik a dolog: „Maradékából istent készít, bálványát; leborulva imádja azt és könyörög hozzá... Szabadíts meg, mert te vagy istenem.” (Ézs. 44,17) Gyönyörűen leírja a bálvány keletkezését. Az ember, akinek istenadta tehetsége van az alkotásra, és alkot valóban egyszerű dolgokat, utána bálványimádásával mindent elront. *Feuerbach Ézsaiástól* tanult, amikor az istenteremtésről beszélt. Azt azonban nem tanulta meg, ami *Ézsaiásnál* a lényeg: „Így szól az Úr, Izrael királya és megváltója [...] Én vagyok az első és az utolsó, és rajtam kívül nincsen Isten.” (Ézs. 44,6) Van tehát egy élő Isten, aki magának népet választott az ellene lázadásban bálványokat alkotó és imádó népek között. Tette ezt azért, hogy ez a nép az egész emberiség számára felajánlott szabadításának munkása legyen.

Az is figyelemreméltó, hogy *Ézsaiás* e sorokat a babiloni fogságban írta Izrael történelme egyik legnagyobb krízise idején. Amikor úgy tűnt: Izrael Istene, *Jahveh* megbukott. Legyőzték a babiloni istenek, kiknek templomait romjaikban is csodálja a világ. *Ézsaiás* elismeri a szobrászok, és általában az anyaggal dolgozó művészek és kézművesek munkáját. Tudja azonban, hogy amikor alkotó feladatukon – amivel a Tèremtő Isten munkatársai – túllépnek, akkor túllépnek határaikon és hiábavalóságot csinálnak. Nem szédítették őt az építészet és szobrászat csodái, amelyek Babilonban a bálványimádás szolgálatában álltak.

¹ Raj Tamás (szerk.) *BIBLIA* (Budapest: Makkabi Kiadó, 1994). II. kötet. 108

Bizonyos mértékű anakronizmussal azt mondhatnánk, hogy Babilonban, az ókor nagy birodalmában – mint általában az ókori nagy birodalmakban – a korai globalizáció előképeit láthatjuk. Azért jöhettek ezek létre, mert a kor technikáját jól megszervezve képesek voltak hatalmas birodalmakat létrehozni. Ebben a hatalmas birodalomban van egy csomó deportált, rabszolgaszerű nép, köztük *Ézsaiás* népe, mely tudja, és a fogság krízisei között újra tanulta, hogy nem a templom és bálványai megépítésével lesz a Zigurratokban elérhető az Isten. Nem, ő ott van jelen, ahol az Ő Szava szól. Ez az *Ézsaiás*on és *Ezékielen* keresztül megszólaló Szó, az Isteni Ige fordította meg a rabnép sorsát. Ez az Ige lett testté és minden nép számára elérhetővé Krisztusban.

Itt vagyunk a 21. század globalizálódó világában. Mára a már Babilonban is megcsodált technika hihetetlen bonyolultságban tovább fejlődött, és mind építésre, mind rombolásra rendkívül alkalmas lett. A haditechnika félelmes fejlődését ismerjük. Azt is tudjuk, hogy a korlátlan és felelőtlen iparfejlesztés elvezetett az ökológiai válsághoz. Mindennek része az elektronikus információterjedés forradalma. Tudomásom szerint az e-mailt először az első öbölháború idején használta tömegesen a Pentagon, az Irakban harcoló csapatok közötti összeköttetés gyorsítására.

Az életben és a világban minden összefügg. Minél tökéletesebb a technika, annál erőteljesebb az interakció, és annál több veszedelmet rejt magában.

Számomra *Sükösd Miklós* tanulmánya erről szól, amikor a totális médialításban kimutatja e bonyolult, komplex szituáció összefüggéseit az ökológiai válsággal, az ökokódiummal.

Azok közé tartozom, akik számára Istennek a Babilonban is megszólaló igéje, aki az „idők teljességében” a názáreti Jézusban lett tökéletesen testté, az élet alapja, tartalma és erőforrása. Ebben az alapvető meghatározottságban vagyok itt a globalizáció közepette és írom ezeket a sorokat a computeren, és fogom ezt az írást továbbküldeni e-mailen.

Ebben a kettősségben Isten igéjétől meghatározva élek a globalizált világban, és próbálom nemcsak a magam, hanem embertársaim számára is keresni az emberséges utat. Ebben a szellemben szeretnék az írás egyes ide vonatkozó részleteihez hozzászólni.

Ebben a tanulmányban a két szféra dinamikus viszonyának nagyszerű szemléltetését kapjuk. Valóban, a média világa időben és tartalomban is egyre több időt és energiát vesz el tőlünk, és formálja, alakítja gondolkozásunkat, ahogy mi alakítottuk és létrehoztuk a médiát mai formájában. Erre is érvényes az ézsaiási faszobrász tevékenységének a leírása: egyfelől csodálatos az egész, másfelől bálvánnyá lett, amit posztmodern módon nem a Zigurratokban imádunk, hanem talán a képernyő előtt.

Sükösd Miklós ezt írja: „Elvonjuk, kivonjuk magunkat a valóságos téridőből a médiavalóságba. Minél több időt töltünk ott, annál kevesebbet vagyunk itt. A médiatérbe helyezett tudat eltávolodik az elsődleges környezettől, ezen belül különösen a természeti környezettől.”

Ez a mondat és az egész tanulmány megrendítően illusztrálja a „nem létező”-nek tartott tényezők valóságát. A egész *cyberspace business* az ember által teremett alkotás, amely lehet az eredményes munkavégzés eszköze. Lehet azonban a rombolás eszköze is a háborúban, a környezet elpusztításában, és a saját belső világunk pszichológiai értelemben vett lerombolásában. A technika ilyen használata mögött tipikusan bálványimádó magatartás van: én alkottam valamit, ami fölém növekedett, mint *Goethe Zauberlehre*-je fölé a kiáradó víz. Az ökológiai válsággal kapcsolatos megdöb-

bentő felelőtlenség a világ hatalmasai részéről is illusztrálja, hogy az ember alkotta bálvány *quasi* önállóságra kel, és *Frankenstein* fiaként rombol és pusztít.

Sükösd beszél a démoni erőkről is. Azok valóságát döbbenetesen illusztrálja. Érdemes a démonokkal kapcsolatos bibliai tanítást is felidézni. A bibliakutatókat két határozottan elkülönülő csoportra lehet osztani.

A) Az egyik az, amelyik a Szentírás szövegét tisztelve, arra alapozva – Isten Lelke vezetését kérve imádságban – odafigyel. Így megérti magából a Szentírásból, hogy itt nem valami, a mennyből angyali helikopteren az ember számára ledobott mágikus írásról van szó, hanem a történelmet alkotó és Fiában a történelembe belépő Istennek embereken át megszólaló Szaváról és annak elfogadásáról. Ezért a Bibliának kettős természete van: Isten szava és ember szava.² A Biblia Isten szava, úgy, hogy ember szava is. Mivel pedig az ember recepciója és arra adott válasza hozzátartozik az isteni Szóhoz, nem lehetséges a Biblia csatlakozatlanságáról beszélni. Szövegei magán hordozzák a kor kultúráját, azon belüli ismeretvilágát. Ez nemcsak megengedett, hanem szükségessé is teszi a bibliakutatást mind a történelmi háttér (kontextus), mind pedig az irodalomtörténet szempontjából.

B) A másik csoport a Bibliát ahistorikusan szemléli, és azt Isten tévedhetetlen szavának, történeti és irodalmi kutatását a szent szöveg elleni támadásnak tekinti. Itt a probléma az, hogy nem számol a bibliaolvasó és a bibliakutató recepciókészségének gyarlóságaival. Lényegében ezt tekinti tévedhetetlennek. Ezt a csoportot szokás fundamentalistának is nevezni.

Ez a kétféle megközelítés megmutatkozik a démonokról szóló tanításban is. A bibliakutatók között – teljesen agnosztikus vagy ateista kutatókat nem számítva – kétféle felfogás létezik.

A) A személyes Sátánban való hit, ami a fundamentalistáknál szinte üdvösségkérdés. Elvileg vallják ugyan a Sátánnak Isten alá való vettetését, e jelenvaló világot a Biblia határozott tanítása ellenére a Sátán uralma alatt látják (Zsolt. 97,1; Jel. 11,15). A Sátánról való beszédük néha már az ősi perzsa (zoroaszteri) abszolút dualizmust közelíti meg.

B) A másik látásmód is teljességgel komolyan veszi a démoni erők jelenlétét a történelemben, melyek erősebbek az embernél, noha azok létrejöttében az embernek is szerepe van. A démonokról való beszéd különösen az ún. apokaliptikus irodalomban jelentős.

Az apokaliptikus könyvekben – elsősorban Dániel Könyve esetében – a Jelenések Könyvében is a központi téma: a történelem és az örökkévalóság találkozása. Ez a látás már Izraelt is világtörténelmi perspektívába helyezi. Az apokaliptika nyelve minderre rendkívül alkalmas. Itt ugyanis pontosan erről van szó: a mindennapi tapasztalatok világába belép a láthatatlan, megfoghatatlan Isten, aki Krisztusban láthatóvá és megfoghatóvá lett (1 Jn. 1,1), hogy új élettartalmat adjon, és erőt közöljön annak megvalósítására. Itt a megfoghatatlan hétköznapi realitássá lett, mert az isteni beavatkozás *Krisztusban már megtörtént*. Ezt az irodalmat a szimbolikus nyelv és a szimbolikus számszámrend használata jellemzi. Ebben a megszemélyesítésnek, a perszonalifiká-

² Bolyki János, « A Szentírás kettős természetéről. » in: Fabinyi Tibor (szerk.) *Kinyilatkoztatás: két megközelítés*, (Budapest: Hermeneutikai Kutatóközpont, 1997)

ciónak nagy jelentősége van. Ezért sokak szerint helyesebb démoni erőkről beszélni, melyek valóságát nem lehet figyelmen kívül hagyni. Azok perszonifikációja azonban irodalmi kérdés. A lényeg az, hogy Krisztusban le vannak győzve.

A démonokról szerzőnk így ír: „A történelem angyala az elmúlt kétszáz évben, s az elmúlt évtizedekben egyre inkább a technológia, a techné démonává változott. A démon a múlt felé hátratekintve repül előre. Előtte a természeti környezet, zöld fűvek, maghozó gyümölcsfák, a föld vadai, a tenger halai, az ég madarai, a földön csúszó-mászó mindenféle állat, amelyekben élő lélek van (Gen. 1, 26-30.). A genetikai sokféleség, a bioszféra komplexitása, az élet hálózata, Gaia egysége.³ Az angyal – a démon – röpte nyomán ökológiai válság.”

Igen, a démonok pusztító erők, melyek a történelemben működnek. Azonban működnek az angyalok is, a szó eredeti értelme szerint az (ἀγγελος) Isten küldöttei, aki „angyalait szelekké teszi” (Zsid. 1,7). A Szentírás döntő üzenete, hogy az angyalok az Isten szabadítását, a Krisztusban nyerhető élet értelemmel teljes voltát hirdetik. Ott vannak a születésnél, a feltámadásnál és a mennybemenetelnél. Van egy kis könyvem a burundi vérengzésekről, melynek címe: Elhagytak bennünket az angyalok.⁴ Valóban rettenetes dolgok történtek ott, és napjainkban is Afrikában, Irakban és másutt. Az „angyalok” azokban visszatértek Burundiba is. Tavaly afrikai utam során megrendülve tapasztaltam, hogy a globalizáció peremén annak káros hatásait naponta érző emberek között is ott járnak az angyalok. Vigasztalnak, erősítenek, és hirdetik a Krisztusban adott szabadítást. Ez Afrika népének és az egész emberiségnek a reménysége.

Ülök a tv előtt és nézem az elém manipulált világot, és foglyává tesz. Jean-François Lyotard így foglalja össze témánkkal kapcsolatban a krízis lényeges vonásait:

A mai techno-tudomány beteljesíti a modern projektumát: az embert [...] a természet urává és birtokosává teszi. Ugyanakkor azonban általa az ember is mélyen destabilizálódik. Ugyanis a természet fogalmához kell számítani az emberi szubjektum minden alkotórészét – az idegrendszerét, a genetikai kódját, az agykérgi komputerét, a vizuális és auditív érzékszerveit, a kommunikációs rendszerét, kivált a nyelvit, csoportlétének szerveződési módjait. S végül az ember tudománya, a techno-tudomány is a természet részét képezi [...]. Ilyen körülmények [...] mellett miképpen maradhat meg a leigázás eszménye? A tudósoknak a tudományról kialakított elképzelésében ez az eszmény lassan elavul. Az ember talán csak egy különös, kiagyalt csomópont az egyetemes, az univerzum által konstituált sugárzások ingerakciójában.⁵

³ James E. Lovelock: Gaia : a new look at life on earth. (Oxford: Oxford University Press, 1991 [1987],) uő: The ages of Gaia: a biography of our living earth; foreword by Lewis Thomas. (Oxford: Oxford University Press, 1991, [1989].)

⁴ Hugh McCullun, The Angels have left us. The Rwanda Tragedy and the Churches (Foreword: Desmond Tutu) (Genève: WCC Publications, Risk series)

Ez a látás a termonukleáris vagy ökológiai katasztrófa felemlítése nélkül is eljut oda, hogy az ember felszámolja önmagát. Mondhatnánk, Vörösmarty posztmodern változatban:

*„Ez az örült sár, Ez istenarcú lény
Nincsen remény, nincsen remény!”⁶*

Az én meggyőződésesem szerint Krisztusban van remény. Van lehetőség arra, hogy az ember ne pusztuljon el, vagy ne jusson rabságba. Mindannyian megpörkölődünk a tűzben. A tűzoltók mind füstszagúak lesznek. Mi is része vagyunk a mai kultúrának, elkerülhetetlenül. „De tudjuk azt is, hogy az Isten Fia eljött, és értelmet (*διάνοια*) adott nekünk arra, hogy megismerjük az Igazat.” (1 Ján. 5,20). Ez a Krisztusban nyert *διάνοια* erőt ad arra, hogy ne ragadjon el a cybervilág, és ne szakadjak ki a „termékeny televényből” a mesterséges világba. Ez a Krisztus ugyanis a Teremtő Isten, aki Megváltó, aki kiszabadít minden Média és ökológia Média és ökológiaféle démoni erőkből, azokból is, melyek médiahatásokban pusztítanak. Nem szükséges sem a TV, sem az Internet rabjának lenni, ha az életem Krisztusban van. Ekkor nem ők használnak engem eszközül, hanem én használom őket eszközül Krisztus magasztalására és hirdetésére.